

Инж. Милорад ПОПОВИЋ

Пољопр. шумар. комора НРЦГ — Титоград

Резултати узгоја и селекције говеди код пољопривредних организација Црне Горе у 1959 години

Пољопривредно-шумарска комора Црне Горе и у 1959 години је радила на унапређењу сточарства и сточарске производње у задружним организацијама, пољопривредним добрима, као и на приватном сектору. Овај рад на унапређењу сточарства узевши у цјелини био је успјешнији него прошлих година, иако све акције нијесу биле једнако успјешне на свим подручјима или код свих организација. Нарочита се пажња поклањала учвршћењу службе матичног књиговодства, контроли продуктивности грла и право-временом и тачном обиљежавању стоке.

Постигнути резултати били би још већи да су се уложеним напорима придружиле смотре и оцјене стоке, али због мањка средстава, ово није било могуће остварити. То је умањило могућност да се записнички констатују и региструју подаци, изврши одабирање расплодних грла, јер овакве акције дају нам преглед квалитета стоке и указују на даљње мјере које у селекцијском раду треба предузети.

Селекција говеди се по правилу базира претежно на резултатима контроле продуктивних својстава говеди, у првом реду на контроли плодности и контроли мљечности. Ова контрола је вођена путем редовних матичних књига. За разлику од других република, гдје постоје посебне зоотехничке службе, ова контрола је код наших организација вођена од појединих задужених људи, службеника дотичних организација. Несталност оваквог кадра, промјена радних мјеста, често пута су узрок да већ започете контроле, остају без коначних резултата. Позната је чињеница да се за унапређење сточарства улажу огромна средства, а перспективним плановима предвиђена су још већа улагања, зато питању стручног кадра и саме зоотехничке службе треба посветити

посебну пажњу. Није случајно да од 31 организације, колико их је било регистровано на почетку прошле године, девет не располаже ни једном брижљиво вођеном узгојном књигом.

Анализирајући досадашња искуства у раду на узгоју и селекцији стоке, служба треба да ријеша нека актуелна питања организационе и техничке природе и да саму технику селекције упрости, како би се обухватио што већи број организација и стоке.

За брже и квалитетније подизање говедарства, вјештачко осјемењавање крава је свакако једна од најзначајнијих мјера, а од посебног је значаја за сузбијање стерилитета, трихомонијазе и сл. и обезбјеђења терена квалитетним расплодњацима. Станица за вјештачко осјемењавање стоке у Титограду израста у Центар, који ће се поред осталог бавити производњом сперме за подручја гдје то саобраћајне прилике буду дозволиле. Крајем прошле године имала је само 3 бика оберинталске расе, а већ оствареним увозом посједује 5 бикова оберинталске и 5 монтафонске расе. У 1959 години осјемењени су на подручју Титограда 1526 крава, а укупно су произвели 12.000 доза сперме, коју су користиле ветеринарске станице Никшића, Даниловграда и Пљеваља.

Нажалост, не можемо имати јасан преглед стварно оплођеног броја крава и броја добивене телаци. Код нас није установљена пракса да власник обавезно доводи грло ради утврђивања стеоности, нити редовно пријављује отељење. Још је тешко учврстити једну солидну евиденцију и одредити један систем обиљежавања и евидентирања осјемењених и оплођених плоткиња, као и добивене телаци. Колико ми имамо увида, квалитет телаци добивен путем вјештачког осјемењавања је одличан, те досадашњи резултати потпуно су афирмисали службу вјештачког осјемењавања.

Вјештачко осјемењавање рјешава питање обезбјеђења и искоришћавања квалитетног приплодњака, као и подизање плодности и брже репродукције у сточарству. Са овим је уско повезано прогено тестирање, јер је то мјера за изналажење најквалитетнијих приплодњака. Акција прогеног теста бикова, која је заузела маха готово у свим републикама, код нас још није отпочела. Расплодни бикови који су досада коришћени већином као мелиоратори, нијесу могли бити прогенотестирани, јер ни код једне организације нијесмо имали довољан број крава, да би добили потребан број подмлатка за прогени тест. Увоз расплодних грла и формирање већих запата, активираће ово питање, јер нам испитивање вриједности бика према потомству, омогућава сигуран увид у његову вриједност и омогућава нам бржи и солиднији рад на подизању говедарства и говедарске производње. Евидентирање и праћење потомака од бикова који се користе за вјештачко осјемењавање намеће се као неопходно и даље неодложиво.

Лиценцирање се као и ранијих година спроводило негдје више, а негдје са мање успеха. Редовна је појава да се саставља-

њу спискова власника мушких грла обично не поклања довољна пажња.

Потребе у квалитетној стоци су велике, поготово ако узмемо у обзир број грла према јединици површине. Из података којима располажемо немамо ни једну организацију која би, узимајући говеда свих категорија, имала 0,5 грла по хектару површине. Ове потребе нарочито долазе до изражаја код пољопривредних добара, гдје постоји изразити несклад између биљне и сточарске производње. Слаба потенцијална моћ земљишта, резултат је у првом реду помањкање стајњака, а и постојећи сточни фонд није високо квалитетан. Имамо случајева да су досада вођени подаци код појединих организација показали да је постојећи сточни фонд, посматран кроз економску призму, негативан, али због немогућности замјене, приморани смо држати и такву стоку, само да би донекле подмирили потребе у стајњаку. Да би се донекле ублажио овај проблем у прошлој години увезено је из Аустрије 98 крава, односно стеоних јуница оберталске и 82 стеоне јунице монтафонске расе. Увезени материјал је врло квалитетан и као такав одличан за формирање матичних запата, а послужиће за репродукцију. Осим тога, Пољопривредно добро у Пљевљима, набавило је 10 крава и једног бика источно-фризијске расе у циљу огледа и евентуалног проширења ове расе код нас као високо-млијечне.

Стање регистрованих организација и резултати узгоја и селекције говеди

Закључно са 31 децембром прошле године бројно стање регистрованих организација, које су се бавиле узгојем и селекцијом говеди износио је 31. У 1958 години њихов број је био 48, а укидањем ове службе на приватном сектору у 1959 години је смањен за 17.

Док је код многих организација служба потпуно устаљена има примјера да постоји организација, које због извјесних околности нијесу водиле узгојне књиге нити контролу продуктивности.

Резултати рада на узгоју и селекцији говеди који се даље наводе односе се на 22 организације од којих су 14 задружних организација и 8 пољопривредних добара, а дају нам преглед структуре фонда говеди по расама, подакте о мљечности крава, заступљеност крава по групама производње, плодност крава и телење по мјесецима, као и старосну структуру крава.

Из прегледа структуре фонда говеди видимо да су краве заступљене са 54,5%, а женски и мушки подмладак у старости до 12 мјесеци са 25,4%. Овај омјер подмлатка према кржавама не може нас задовољити. Иако је основна поента наших организација повећање сточног фонда, они се веома мало старају за вла-

ституту репродукцију. Код многих је оправдање да не располажу квалитетним материјалом и да из таквих извора ремонт стада нема економског оправдања. Овоме се још придружује и чињеница да су код појединих организација заступљене многе расе што се види из приказаног прегледа, тако да их карактерише рано шаренило.

Структура фонда говеди по расама
са стањем 31. XII. 1959 год.

Преглед бр. 1

Пасмина или сој	Бикови	Краве	Јунице преко 2 год.	Јунице од 1—2 год.	Млади расплодни бикови	Јунад од 6—12 мј.		Телад до 6 мјесеци		Укупно
						м	ж	м	ж	
						Гатачки сој	20	275	37	
Буша	—	31	4	—	—	1	1	1	3	41
Оберинтал.	16	162	28	27	3	20	20	23	33	332
Монтафон.	1	116	15	8	—	1	5	5	15	166
Источно- фризијаска	—	10	—	—	1	—	—	1	1	13
Остале	—	14	1	—	—	—	—	1	2	18
Свега:	37	608	85	90	12	38	89	54	103	1116
У ⁰ / _о	3,3	54,5	7,6	8,1	1,1	3,4	8,0	4,8	9,2	100

Из прегледа бр. 2, који нам приказује млијечност крава у 1959 и 1958 години, можемо примијетити да су нам највећу млијечност показале краве оберинталске и монтафонске расе, а затим долазе гатачки сој и буша. У прегледу се да примијетити да су грла сврстана у групе — остале расе — показале приличну млијечност, али то су разни крижаници којима се не зна поријекло, а имају у себи чак и црвеноукрајинске крви. Међу њима доминира крава са својом кћерком које потичу још од помоћи УНРЕ, а типичне су претставнице цевено-украјинског говечета. Из података којима смо располагали, а који су регистровани у прегледу, види се пораст млијечности по грлу. Краве источно-фризијске нијесу контролисане, јер су скоро набављене, просјечна млечност буше задовољава, али то су грла добијана дуготрајном селекцијом. Нешто слабије резултате су показале краве гатачког соја. Лактациона периода кретала се у просјеку од 251—294 дана. Овдје ваља напоменути да су сва грла подвргнута контроли млијечности, али су производни листови обрачунати само за оне краве које су завршиле лактацију у 1959 години.

Млијечност крава

Преглед бр. 2

Пасмина	Укупно крава	Број крава под контро- лом мљеч- ности	Просјечно музних крава	Просјечна млијечност у 1959 г.	Просјечна млијечност у 1958 г.
Гатачки сој	275	235	251	1.362	1.184
Буша	31	22	283	1.479	—
Оберингал.	162	77	275	1.913	1.822
Монтафонска	116	108	279	1.849	—
Остале	14	13	294	1.743	—

Заступљеност музара по групама производње у 1959 години приказана је у наредној табели. Како се из прегледа види, од укупног броја контролисаних крава, у групи преко 3.000 кгр. млијека се налази 15 крава или 3,4% у групи од 2.000 — 3.000 долази 126 крава или 27%, у групи од 1.500—2.000 налази се 112 крава или 24,6%, затим у групи од 1.000—1.500 кгр. млијека 118 крава или 25,9% и у групи испод 1.000 кгр. млијека 84 музара или 18,4%.

Заступљеност музара по групама производње
у 1959 години

Преглед бр. 3

Пасмина	Број контрол- них крава	До 1.000 кг. млијека	Од 1.000 до 1.500 кг. млијека	Од 1.500 до 2.000 кг. млијека	Од 2.000 до 3.000 кг. млијека	Преко 3.000 кг. млијека
Гатачки сој	235	57	68	54	56	—
Буша	22	5	12	5	—	—
Оберингал.	77	6	14	26	31	—
Монтафон.	108	16	24	15	38	15
Остале	13	—	—	12	1	—
Свега	455	84	118	112	126	15
У %	100	18,4	25,9	24,6	27,7	3,4

Као што се из прегледа види, просјечна музност свих контролисаних крава није завидна, а и мали је број музара са већом продукцијом млијека. Испитивање масноће млијека вршиле су само двије организације, те резултате ових анализа није интересантно обрађивати. Исто тако није потребно, и поред повећања производње по грлу, правити ранглисте најбољих музара. Већ оствареним и претстојећим увозом крава ово питање ће постати интересантније.

Плодност крава у 1959 години коју праказујемо у прегледу број 4 изражена је у времену од 1 јануара до 31 децембра 1959 године.

Плодност крава

Преглед бр. 4

Пасмина	Укупно крава	Отељено		Укупно	% телења	Напомена
		м	ж			
Гатачки сој	275	131	112	243	88,39	
Буша	31	8	19	27	87,09	
Оберинтал.	162	56	44	100	61,72	
Монтафон.	116	44	39	83	71,55	
Остале	14	4	7	11	78,56	
Свега	598	243	221	464	77,59	

Врло добру плодност показују краве гатачког соја и буше гдје процентуално њихов резултат износи 88,4 и 87,1%. Најслабију плодност показале су краве оберинталске расе, док постотак плодности код монтафонских крава ипак задовољава.

Податке о телењу сложили смо по мјесецима и по пасминама. Из прегледа се да примијетити да је процентуално највећи број телења био у марту мјесецу, а најмањи у септембру. У првој половини године проценат телења износи 60,6%, а у другој 39,4%. Наша тенденција је да у зимском периоду имамо већи постотак телења, јер насупрот вегетације повећавамо продуктивност, а из прегледа видимо да је тај омјер могао бити много повољнији.

Телне крва по мјесецима

Преглед бр. 5

Пасмина	м и ј е с е ц и												Свега
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
Гачки сој	23	22	34	25	27	24	17	17	8	12	20	14	243
Буша	1	5	6	8	1	1	1	1	1	1	1	—	27
Оберингалска	10	5	12	8	4	5	5	2	6	17	17	9	100
Монтафонска	15	8	5	5	9	8	6	2	4	5	6	10	83
Остали	—	1	2	3	3	1	1	—	—	—	—	—	11
Укупно	49	41	59	49	44	39	30	22	19	35	44	33	104
У%о	10,6	8,8	12,7	10,6	9,5	8,4	6,5	4,7	4,1	7,5	9,5	7,1	100

Старосна структура крва

Преглед бр. 6

Пасмина	Г о д и н е с т а р о с т и												Укупно крва	Процент старост
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12		
Гач. сој	14	36	45	36	37	31	22	23	14	17	17	275	7	
Буша	1	—	4	3	6	5	3	4	3	2	2	31	8	
Оберингал	25	46	13	25	9	26	6	5	3	4	4	162	5,6	
Монтафон.	6	32	28	19	11	5	11	2	2	—	—	116	5,7	
Остале	—	4	6	1	—	—	1	1	—	1	1	14	5,4	
Свега	46	118	96	84	63	67	43	35	22	24	24	598	6,4	
У %о	7,7	19,7	16,0	14,1	10,5	11,2	7,2	5,8	3,7	4,1	4,1	100%	—	

Из предњег прегледа старосне структуре крава изражено у апсолутним и релативним бројевима видимо да просјечна старост свих крава износи 6,4 године. Највећу просјечну старост има буша, а затим краве гатачког соја, док најмању просјечну старост имају оберталске и монтафонске краве. У категоријама старости од 3 до 8 година заступљено је 474 краве или 79,2%.

Из поменутог прегледа можемо закључити да се у узгоју налазе млађе краве.

На крају желимо истаћи да је оријентација, у првом реду код појединих организација, на ликвидирање расног шаренила и замјена мало продуктивних грла. Уз ова настојања нужно се намеће и јаче ангажовање на побољшању крмне базе.

Не смијемо заборавити да рад на унапређењу сточарства путем добро организоване селекције, претставља један од веома важних привредних задатака, а успјех наших настојања зависи и од спремности стручњака и одгајивача, да радећи на унапређењу сточарства примијене досадашња искуства и научне методе селекције. Служба матичног књиговодства је саставни дио скупа проблема, који захтијевају правовремена и енергична ријешења, а од нас и много других фактора зависи како пронаћи најсрећнији пут за њихова остварења. Пред овом службом у 1960 години постоји низ проблема и она треба да се бори за њихово рјешење и своје потпуно учвршћење.